

Stockholm 3 september 2024

Till: Klimat- och näringslivsdepartementet: kn.remissvar@regeringskansliet.se
kopia: alexandra.venander@regeringskansliet.se
jonathan.andersson@regeringskansliet.se

Remissvar: Snabbare processer enligt miljöbalken för att stärka det militära försvaret, diarienummer KN2024/01391

Sammanfattning

Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen (Svenska Freds) motsätter sig förslaget då det innebär en medveten risk för skador på människor och miljön.

Miljöförstöring och klimatförändringar är två av vår tids största och mest akuta säkerhetshot. För att hantera dessa måste vi grundligt ta itu med miljö- och klimatkrisen på alla områden. Att förhindra miljöskador och klimatförändringar är en del av att värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet. Försvarsmakten, som är Sveriges näst största myndighet, har redan idag ett flertal undantag från miljölagstiftningen. Istället för fler undantag behöver myndigheten på ett genomgripande sätt integreras i miljö- och klimatarbetet och möta de krav som finns på miljölagstiftning.

Att militär säkerhet i form av Försvarsmaktens verksamhet tillåts gå ut över miljö- och klimatsäkerhet är ett feltänk som kan komma att få stora konsekvenser. Försvarsmaktens uppdrag är att göra oss säkra men om verksamheten förvärrar klimat- och miljöhotet riskerar den istället allas vår säkerhet. I en tid av historiskt stor upprustning blir det ännu viktigare att klimat och miljöanpassa försvaret då den ökade verksamheten kommer med ökad miljö- och klimatpåverkan.

Promemorian utgår från ett ensidigt försvarspolitiskt perspektiv. Den behandlar inte dagens miljö- och klimatkris som ett säkerhetsproblem och utreder därmed inte heller hur det liggande förslaget skulle kunna bidra till att förvärma detta problem. Det är oacceptabelt, inte minst i ljuset av att Sverige inte kommer att nå sina klimatmål och just nu ökar sina utsläpp¹. Målkonflikterna mellan svenska klimat- och miljöåtaganden och försvarsintressen hanteras inte på det grundläggande sätt som frågan förtjänar. Promemorians analys brister även då den missar att uppmärksamma att Försvarsmaktens

¹ Naturskyddsföreningen. *Fortsatta nedskärningar i miljöbudgeten*. (2024) [Vad betyder regeringens budget för miljön?](https://www.naturskyddsforeningen.se) ([naturskyddsforeningen.se](https://www.naturskyddsforeningen.se)); Lindvall, J. Zachrisson Winberg, J. *Trots regeringens optimism - flera klimatmål missas med nya politiken*. SVT Nyheter. (2024) [Trots regeringens optimism – flera klimatmål missas med nya politiken](https://www.svt.se/nyheter/klimat) | SVT Nyheter; Klimatpolitiska rådet. *Klimatpolitiska rådets rapport*. (2024). [Klimatpolitiska rådets rapport 2024](https://www.klimatpolitiskaradet.se) ([klimatpolitiskaradet.se](https://www.klimatpolitiskaradet.se))

miljö- och klimatpåverkan redan idag är stor och föreslår därmed heller inga sätt eller metoder att hantera detta.

7. Konsekvensutredning

7.4 Konsekvenser för att stärka försvarsberedskapen

Krig, väpnade konflikter och militär aktivitet bidrar till klimat- och miljökrisen; genom omfattande utsläpp, markföroreningar, förbrukning av naturresurser och föroreningar från vapen och ammunition. Den militära sektorn har dock som regel varit undantagen miljö- och klimatkrav, både internationellt² och nationellt³. Vi ser nu, parallellt med en historisk upprustning, tydligt hur en ökad klimatkris och miljöförstöring påverkar konflikter samt hur konflikter påverkar klimatet och miljön.

Regeringen uttrycker själva i sin budgetproposition för 2025⁴ att miljö- och klimatförändringarna påverkar det svenska säkerhetspolitiska läget. I Sveriges nya nationella säkerhetsstrategi från juli 2024, förtydligar regeringen att “[k]limatförändringarna medför redan idag konsekvenser för vår nationella säkerhet.”⁵ Den nationella säkerhetsstrategin påpekar även att utan anpassning till det förändrade klimatet förväntas kostnader för skador och förluster att öka och därmed även få konsekvenser för att hantera andra typer av hot mot vår nationella säkerhet. I Försvarsmaktens nya inriktning för hållbar utveckling ska myndigheten bland annat bedriva ett systematiskt miljöarbete. Detta innefattar att ha god kunskap om myndighetens påverkan på miljön, att vidta åtgärder samt hushålla väl med statens medel.⁶ Att ge ytterligare undantag riskerar att späda på dessa erkända problem och bidra till både osäkerhet och ekonomiska kostnader.

I promemorian konstateras mycket riktigt att “Ett av de allvarligaste miljöhoten av alla är krig”, men militär verksamhet har en betydande påverkan på miljön och klimatet även i fredstid. Ökande vapenproduktion, lagring och militär aktivitet leder också till större mängd utsläpp och större påverkan på miljön. Försvarsmakten egen inriktning för hållbar utveckling säger också att myndigheten ska “ta miljöhänsyn i fred”⁷.

² Till Parisavtalet rapporterar Sverige endast en liten begränsad del av de nationella militära utsläppen. Endast Försvarsmaktens inrikes transporter (markfordon, båt och flyg) finns loggat och redovisat. Varken Försvarsmaktens energiförbrukning eller andra länders utsläpp när de övar i Sverige rapporteras eller dokumenteras av Sverige. På samma sätt dokumenteras eller rapporteras inte den svenska försvarsmaktens utsläpp när den svenska militären på olika sätt deltar i aktiviteter utomlands. Svenska Freds, *Frikortet - en granskning av försvarets klimatarbete*, 2020, [frikortet-svenska-freds-2020.pdf \(svenskafreds.se\)](https://www.svenskafreds.se/frikortet-svenska-freds-2020.pdf)

³ Försvarsmakten har tex redan undantag från förordning 2007/1266, företräde vid rimlighetsavvägning (kap 2. / paragraf), företräde framför andra riksintressen (3 kap. 10 paragraf miljöbalken), undantag från reglerna om strategisk miljöbedömning (6 kap. 3 paragrafen) och undantag från miljöorganisationer rätt att överklaga (16 kap. 13 paragraf 12 st)

⁴ Prop.2024/25:1. Utgiftsområde 6. *Försvar och samhällets krisberedskap*. [BP25 UO06 \(regeringen.se\)](https://www.regeringen.se/prop/2024/25/1/utgiftsomrade-6-forsvar-och-samhallets-krisberedskap)

⁵ Skr. 2023/24:163, *Nationell säkerhetsstrategi*, s.4. [Nationell säkerhetsstrategi \(regeringen.se\)](https://www.regeringen.se/skr/2023/24/163-nationell-sakerhetsstrategi)

⁶ Prop.2024/25:1. Utgiftsområde 6. *Försvar och samhällets krisberedskap*. [BP25 UO06 \(regeringen.se\)](https://www.regeringen.se/prop/2024/25/1/utgiftsomrade-6-forsvar-och-samhallets-krisberedskap)

⁷ Försvarsmakten. *Ett hållbart försvar*. (2023). [Ett hållbart försvar - Försvarsmakten \(forsvarsmakten.se\)](https://www.forsvarsmakten.se/ett-hallbart-forsvar)

Promemorian berör inte heller vilken beredskap Försvarsmakten har att i en krigssituation upprätthålla internationell humanitär rätt när det kommer till miljön, eller hur liggande förslag tillsammans med de undantag som Försvarsmakten redan har från miljölagstiftningen påverkar den beredskapen.

De allmänna bestämmelserna i den internationella humanitära rätten gäller även för miljön, som i stort anses vara civil till sin natur och därmed förbjuden att angripa. Dessutom måste miljöförstöring beräknas in vid bedömningen av proportionaliteten av en attack mot ett militärt mål.⁸

Genevekonventionens Protokoll I har lagt till ett specifikt förbud mot att använda ”krigföringsmetoder och medel som är avsedda, eller kan förväntas, orsaka omfattande, långvariga och allvarliga skador på den naturliga miljön”⁹.

Romstadgan från 1998 om upprättandet av den Internationella brottmålsdomstolen gör det till ett krigsbrott att orsaka omfattande, långvariga och allvarliga skador på miljön i strid med proportionalitetsprincipen.¹⁰

För att försvarsmakten ska kunna upprätthålla internationell rätt i en krigssituation krävs det att Försvarsmakten har ett robust miljö- och klimatarbete även i fredstid, vilket förslaget försvårar.

7.5 Konsekvenser för människors hälsa och miljön

Det militära försvaret har länge prioriterats över miljö- och klimatsäkerhet. Denna utveckling började långt innan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Prioriteringarna har lett till att Försvarsmakten redan idag har väsentliga undantag från miljölagstiftningen¹¹ och internationell klimatlagstiftning¹². I förlängningen bidrar det till ökad osäkerhet genom miljöförstöring och klimatförändringar.

Försvarsmakten är utsedd till en av 26 särskilt utvalda miljömålsmyndigheter som ska säkra att svenska myndigheter bidrar till att uppnå Sveriges klimatmål. Att ge

⁸ IRRC No. 924. *The protection of the natural environment under international humanitarian law: The ICRC's 2020 Guidelines*. (2023) [The protection of the natural environment under international humanitarian law: The ICRC's 2020 Guidelines | International Review of the Red Cross](#)

⁹ SÖ 1979:22 Nr 22. *Sveriges överenskommelser med främmande makter*. (1979). Utrikesdepartementet. 2.31. Art. 35. [tilläggsprotokoll-i-till-genevekonventionerna-den-12-augusti-1949-rorande-skydd-for-offren-i-internationella-vapnade-konflikter-so-1953-1417-geneve-den-8-juni-1977.pdf \(regeringen.se\)](#)

¹⁰ IRRC No. 924. *The protection of the natural environment under international humanitarian law: The ICRC's 2020 Guidelines*. (2023) [The protection of the natural environment under international humanitarian law: The ICRC's 2020 Guidelines | International Review of the Red Cross](#)

¹¹ Försvarsmakten har tex redan undantag från förordning 2007/1266, företräde vid rimlighetsavvägning (kap 2. / paragraf), företräde framför andra riksintressen (3 kap. 10 paragraf miljöbalken), undantag från reglerna om strategisk miljöbedömning (6 kap. 3 paragrafen) och undantag från miljöorganisationer rätt att överklaga (16 kap. 13 paragraf 12 st)

¹² Till Parisavtalet rapporterar Sverige endast en liten begränsad del av de nationella militära utsläppen. Endast Försvarsmaktens inrikes transporter (markfordon, båt och flyg) finns loggat och redovisat. Varken Försvarsmaktens energiförbrukning eller andra länders utsläpp när de övar i Sverige rapporteras eller dokumenteras av Sverige. På samma sätt dokumenteras eller rapporteras inte den svenska försvarsmaktens utsläpp när den svenska militären på olika sätt deltar i aktiviteter utomlands. - Svenska Freds. *Frikortet - en granskning av försvarets klimatarbete*. (2020) [frikortet-svenska-freds-2020.pdf \(svenskafreds.se\)](#)

Försvarsmakten ytterligare undantag går tvärtemot detta uppdrag. Argumentet för undantagen i promemorian är att undantagen gör att Sverige snabbare kan upprusta.¹³ Men promemorian innehåller ingen analys av hur det liggande förslaget påverkar svenska miljö- och klimatåtaganden. Det är oacceptabelt, inte minst i ljuset av att Sverige inte kommer att nå sina klimatmål och just nu ökar sina utsläpp¹⁴. Undantagen som ligger som förslag ska gälla i fem år, det innebär att de kommer ha en inverkan på Sveriges genomförande av Agenda 2030, mer specifikt mål 13 om att bekämpa klimatförändringarna och 15 om ekosystem och biologisk mångfald. I regeringens budgetproposition för 2025 står det att ”En rad samhällsproblem som hotar möjligheten att nå agendans mål har över tid växt sig starkare. Regeringens inriktning är att hantera dessa genom att prioritera reformer inom följande områden: tillväxt och hushållsekonomi, kriminalitet, migration och integration, klimat, miljö och energi, hälso- och sjukvård samt skola”¹⁵. Trots detta har liggande förslag inte prioriterat områdena klimat och miljö och inte heller hanteras målkonflikterna mellan Sveriges miljö/klimatförpliktelser och landets försvarsintressen.

I Svenska Freds rapport Frikortet¹⁶ från 2020 visar vi hur till exempel utsläppen av växthusgaser från Försvarsmaktens inrikestransporter under åren 2010–2020 motsvarat en tredjedel av utsläppen för inrikesflygen och hur myndigheten inte når sina egna lågt uppsatta klimatmål. Försvarsmaktens verksamhet har, utöver sin påverkan på klimatet, även en direkt miljöpåverkan. Det mest kända exemplet är Försvarsmaktens användning av PFAS som blanda annat spridit sig i Vättern (Karlsborg)¹⁷, Blekinge¹⁸ och Uppsala¹⁹.

Trots att förslaget i stort är ett tillfälligt undantag i fem år, så är den miljö- och klimatpåverkan som kan komma som följd långvarig och oåterkallelig. Vi oroar oss också för att dessa tillfälliga undantag kan förlängas eller bli mer permanenta. Vi ser redan att ett av förslagen, det som gäller undantag kring anläggningar för lagring och annan hantering av kemiska produkter, inte ska tidsbegränsas till fem år.

¹³ Klimat- och näringslivsdepartementet (2024) *Snabbare processer enligt miljöbalken för att stärka det militära försvaret* (Promemoria) s. 56 [promemorian-snabbare-processer-enligt-miljobalken-for-att-starka-det-militara-forsvaret.pdf](https://www.regeringen.se/491009/1/20240715-promemorian-snabbare-processer-enligt-miljobalken-for-att-starka-det-militara-forsvaret.pdf) ([regeringen.se](https://www.regeringen.se))

¹⁴ Naturskyddsföreningen. *Fortsatta nedskärningar i miljöbudgeten*. (2024) [Vad betyder regeringens budget för miljön?](https://www.naturskyddsforeningen.se/491009/1/20240715-vad-betyder-regeringens-budget-for-miljon.pdf) ([naturskyddsforeningen.se](https://www.naturskyddsforeningen.se)); Lindvall, J. Zachrisson Winberg, J. *Trots regeringens optimism - flera klimatmål missas med nya politiken*. SVT Nyheter. (2024) [Trots regeringens optimism – flera klimatmål missas med nya politiken](https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/forsvaret-nu-kan-vi-rena-pfas-utslappen-fran-karlsborgs-flygplats) | SVT Nyheter; Klimatpolitiska rådet. *Klimatpolitiska rådets rapport*. (2024). [Klimatpolitiska rådets rapport 2024](https://www.klimatpolitiskaradet.se/491009/1/20240715-klimatpolitiska-radets-rapport-2024.pdf) ([klimatpolitiskaradet.se](https://www.klimatpolitiskaradet.se))

¹⁵ 4.6.2 Sveriges genomförande av Agenda 2030: Prop 2024/25:1. Utgiftsområde 2. *Samhällsekonomi och finansförvaltning*. (2024) [Budgetpropositionen för 2025 - Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning](https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/forsvaret-nu-kan-vi-rena-pfas-utslappen-fran-karlsborgs-flygplats) (Proposition 2024/25:1) | [Sveriges riksdag](https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/forsvaret-nu-kan-vi-rena-pfas-utslappen-fran-karlsborgs-flygplats) ([riksdagen.se](https://www.svt.se))

¹⁶ Svenska Freds. *Frikortet - en granskning av försvarets klimatarbete*. (2020) [frikortet-svenska-freds-2020.pdf](https://www.svenskafreds.se/491009/1/20200715-frikortet-svenska-freds-2020.pdf) ([svenskafreds.se](https://www.svenskafreds.se))

¹⁷ Carlqvist, Bosse. *Nu ska försvaret rena PFAS-utsläppen från Karlsborg flygplats*. SVT Nyheter. (2022). www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/forsvaret-nu-kan-vi-rena-pfas-utslappen-fran-karlsborgs-flygplats

¹⁸ Rostedt, Ellinor. *Försvaret kände till föroreningsrisk innan PFAS-skandalen*. SVT Nyheter. (2020). [Försvaret kände till föroreningsrisk innan PFAS-skandalen](https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/forsvaret-nu-kan-vi-rena-pfas-utslappen-fran-karlsborgs-flygplats) | SVT Nyheter; Eriksson, Niklas. Värjö, Daniel. *Försvaret står inte för skadestånd till PFAS-förgiftade*. Sveriges Radio. (2024) [Försvaret står inte för skadestånd till PFAS-förgiftade - P4 Blekinge](https://www.sverigesradio.se/artikel/forsvarsmakten-undanholl-utredningar-i-pfas-rattegangen) | [Sveriges Radio](https://www.sverigesradio.se/artikel/forsvarsmakten-undanholl-utredningar-i-pfas-rattegangen)

¹⁹ Jonsson, Clara. *Försvarsmakten undanhöll utredningar i PFAS-rättegången*. Sveriges Radio. (2022). www.sverigesradio.se/artikel/forsvarsmakten-undanholl-utredningar-i-pfas-rattegangen; Leskinen, Laura. *Beskedet: Försvaret ska betala för PFAS i dricksvattnet*. SVT Nyheter. (2024) [Beskedet: Försvaret ska betala för PFAS i dricksvattnet](https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/forsvaret-nu-kan-vi-rena-pfas-utslappen-fran-karlsborgs-flygplats) | [SVT Nyheter](https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/forsvaret-nu-kan-vi-rena-pfas-utslappen-fran-karlsborgs-flygplats)

Promemorian erkänner att de undantag som föreslås kan komma att öka Försvarens miljö- och klimatpåverkan²⁰ samt att grunden till förslaget är Sveriges Natomedlemskap och DCA-avtal²¹. Det går helt emot vad som tidigare sagts i processerna kring Sveriges Natomedlemskap och DCA-avtal där Natopromemorian från hösten 2022 sa att ett medlemskap inte bedöms få några konsekvenser för miljön²². Även DCA-promemorian från våren 2024 hävdar att inga nya riktlinjer eller lagar behövs då de anläggningar, flygfälts- och skjutfältområden som berörs är sådana anläggningar och områden där svensk militär verksamhet redan genomförs och därmed redan regleras av miljöbalken. Trots detta så är förslagen som ligger ett konkret exempel på nya riktlinjer och som kommer ha konsekvenser för miljön.

Andra länders utsläpp när de övar i Sverige rapporteras eller dokumenteras inte av Sverige. På samma sätt dokumenteras eller rapporteras inte den svenska Försvarens utsläpp när den svenska militären på olika sätt deltar i aktiviteter utomlands. Natomedlemskapet resulterar därmed i ett ökad mörkertal av militära utsläpp i Sverige. I och med DCA-avtalet ska de amerikanska styrkorna föranmäla vilken typ av materiel de avser att förhandslagra på de 17 svenska militärbaser som avtalet täcker. Men Sverige har ingen rätt att verifiera det som sedan förs in. DCA-avtalet är helt och hållet byggt på förtroende. Amerikanska styrkor får även, utöver de 17 områdena, rätt att röra sig fritt i Sverige och använda svenska hamnar, vägar och flygplatser. De amerikanska styrkorna behöver inte deklarerat vad som finns på båtar, flyg och fordon utanför de amerikanska basområdena, och Sverige har inte rätt att inspektera dessa utan samtycke. Det innebär att vi inte kan säkerställa till exempel vad för slags kemikalier som amerikanska styrkor kan komma att ha med sig in i Sverige. Detta försvårar riskreducering för potentiella miljöföroreningar samt arbete med hur eventuella olyckor/räddningsinsatser ska hanteras²³. Eftersom DCA-avtalet innebär en ökad och mer permanent närvaro av den amerikanska försvarsmakten, en försvarsmakt som konsumerar mer flytande bränsle och släpper ut mer CO₂e (koldioxidkvivalenter) än de flesta länder,²⁴ så finns det även risk att den bidrar till miljöpåverkan i Sverige.

Östersjön är ett av världen mest förorenade inlandsvatten, pga övergödning, överfiske, den ökande sjöfarten och utsläpp av miljögifter²⁵. Östersjön har också ett stort försvarspolitiskt värde vilket bland annat bidragit till att sex av de 17 DCA-baserna: Berga, Gotland, Ronneby, Ravlunda, Hörnösand och Luleå, ligger vid Östersjön. Även Natomedlemskapet kommer att bidra till mer och större aktivitet och övningar mellan den svenska Försvarens makten och besökande Natoländer i Östersjöområdet.

²⁰ Dnr KN2024/01391. *Snabbare processer enligt miljöbalken för att stärka det militära försvaret*. Klimat- och näringslivsdepartementet. (2024). Promemoria. sid. 29 och sid.58

²¹ Dnr KN2024/01391. *Snabbare processer enligt miljöbalken för att stärka det militära försvaret*. Klimat- och näringslivsdepartementet. (2024). s. 56. Promemoria.

²² Ds 2022:24. *Sveriges medlemskap i Nato*. s. 62 [Ds 2022:24 Sveriges medlemskap i Nato \(regeringen.se\)](#)

²³ Henningson, A. *Remissyttrande FÖ 2024/00152*. Räddningstjänsten Östra Blekinge. (2024) [raddningstjansten-ostra-blekinge-ronneby-kommun.pdf \(regeringen.se\)](#)

²⁴ Lancaster University. *US military consumes more hydrocarbons than most countries- with a massive hidden impact on the climate*. (2019). [US military consumes more hydrocarbons than most countries – with a massive hidden impact on the climate - Lancaster University](#)

²⁵ Naturskyddsföreningen. *Östersjön*. (2023) [Östersjön - Naturskyddsföreningen \(naturskyddsforeningen.se\)](#); WWF. *Östersjön*. (2024) [Östersjön - Världsnaturfonden WW \(wwf.se\)](#)

I Arktis, som norra Sverige tillhör, går uppvärmningen dubbelt till tre gånger så snabbt och medeltemperaturen där har redan ökat med över 2 grader. Ett ekosystem som pekas ut som särskilt känsligt för förändrade ekosystem är den boreala skogen i Nordeuropa, alltså den gran- och tallskog som vi har mycket av här i Sverige.²⁶ Natomedlemskapet och DCA-avtalet kommer därmed bidra till ytterligare miljö och klimatpåverkan i en redan känslig svensk natur om förslaget som ligger godkänns.

²⁶ Naturskyddsföreningen. *Den globala uppvärmningens konsekvenser*. (2021) <https://www.naturskyddsforeningen.se/vad-vi-gor/klimat/konsekvenser-global-uppvarmning>

Detta remissvar är skrivet av Svenska Freds- och Skiljedomsföreningens sakkunniga Gabriella Irsten, ansvarig för frågor om hållbar fred och säkerhet, gabriella.irsten@svenskafreds.se, 073-093 85 07.

Kerstin Bergeå

Ordförande Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen